

LOB-KOMPAS VOOR DE 21^E EEUW

EEN HANDREIKING VOOR LOB 2.0



Wooncoach, socialmedia-architect, data scientist, growth hacker, ontwikkelingscoach, dronepiloot, droneverkeersleider, orgaan-ontwerper, datagijzelingspecialist, werkgeluk-deskundige, Internet of Things Expert, Digital Developer, 3D-printspecialist, docent webdevelopment, ethisch hacker, groene bouwvakker, facilitator, virtual assistant, neuromarketeer, motion designer, vlogger, big data analist.

Colofon

Deze publicatie is een gezamenlijke uitgave van Hogeschool Inholland en de De Haagse Hogeschool.

Lectoraat HRM & Persoonlijk Ondernemerschap (Inholland)

Dr. Petra Biemans

Dr. Jeany van Beelen-Slijper

Lectoraat Duurzame Talentontwikkeling (De Haagse Hogeschool)

Dr. Ellen Sjoer

Rachelle van Harn, MSc

December 2019

Auteurs: Jeany Slijper, Ellen Sjoer, Petra Biemans en Rachelle van Harn

Dit is een werkdokument, dat in samenwerking met de praktijk gaandeweg zal worden aangevuld. Input is van harte welkom. Verdere informatie: jeany.vanbeelen@inholland.nl

Het LOB-Kompas voor de 21 eeuw is in licentie gegeven volgens een Creative Commons Naamsvermelding-GelijkDelen 4.0 Internationaal-licentie.

Het LOB-Kompas voor de 21^e eeuw vloeit voort uit het LOB-dossier, een gezamenlijke pilot-uitgave (2019) van De Haagse Hogeschool, Hogeschool Inholland, het Technasium Maris Belgisch Park in Den Haag en het communicatiebureau RauwCC in het kader van het project Beroepen in Transitie.

De gebruikte foto's zijn screenshots uit het filmpje dat RAUWCC heeft ontwikkeld in het kader van het project Beroepen in Transitie, verricht met de hierboven genoemde partners.



LOB-KOMPAS VOOR DE 21^E EEUW

HOOFDSTUK IN STEEKWOORDEN	INSTEK	INSTRUMENTEN/ PRODUCTEN
<ul style="list-style-type: none"> • 1. Inleiding • 2. Theoretische invalshoeken • 3. LOB 2.0. • 4. Het lesprogramma in vier stappen 	<ul style="list-style-type: none"> • LOB en keuzes • Matchingsbenadering versus ontwikkelingspsychologische benadering • Diepte-exploratie van studies en beroepen • Rol van ouders • Introductie; Aan de slag; Op pad; Terug in school 	<ul style="list-style-type: none"> • De stappen kunnen deels in de klas worden uitgevoerd, deels buiten de (mentor)lessen om • Werkinstructie interview • Handreiking docenten • Beeldende narratieven: <ul style="list-style-type: none"> - Animatie - Moodboard - Vlog - Eindpresentatie

1. INLEIDING

Over de invulling van een effectieve LOB bestaat veel discussie. Iedere school maakt hierin een eigen keuze, samenhangend met het aanbod dat er is. Er zijn diverse online methodes die ondersteunen in de loopbaan en studiekeuzebegeleiding. Decanen organiseren in samenwerking met hogescholen en universiteiten kennismakingsactiviteiten en stimuleren leerlingen open dagen te bezoeken of te gaan proefstuderen. Ondanks al deze inzet vinden jongeren kiezen moeilijk. Helaas blijken de huidige LOB-programma's niet altijd even effectief (Houben, 2018; Wilderink, 2015). Ondoordachte of onder druk gemaakte keuzes blijken vaak niet de juiste de te zijn (Warps, 2013; Slijper, 2017), met uitval en switchgedrag van binnen profielen, sectoren of studies tot gevolg. Kiezende jongeren hebben te maken met een veelvoud aan keuzes, terwijl ze zelf nog voortdurend in ontwikkeling zijn. Daarnaast ontwikkelt de wereld om hen zich razendsnel. LOB zou gelijke tred moeten houden met maatschappelijke ontwikkelingen zoals robotisering en cobotisering.

Dat LOB anders moet lijken evident, maar hoe kunnen we op een stimulerende manier jongeren helpen te navigeren in de richting die hen zelf vooruit brengt en tegelijkertijd rekening houdt met de veranderingen in de arbeidsmarkt? Deze lastige vraag was de aanleiding om dit *LOB-Kompas voor de 21e eeuw* te schrijven. Dit LOB-Kompas is een eerste aanzet om leerlingen, docenten en ouders op een andere manier te laten kennismaken met veranderingen in de beroepspraktijk. Het doel van deze LOB 2.0. methode is te worden ingezet als aanvullende module op de 'traditionele' LOB-methodes, zodat keuzebegeleiding toekomstbestendig wordt ingestoken en deze de leerling optimaal voorbereidt op een loopbaan die bij hem/haar past.

2. THEORETISCHE INVALSHOEKEN KEUZE BEGELEIDING

MATCHINGSBENADERING

Er zijn meerdere benaderingen waarvanuit (studie)keuzebegeleiding is opgezet. In de praktijk komt studiekeuze- en loopbaanbegeleiding erop neer dat decanen, mentoren of studieloopbaanbegeleiders de kiezende jongeren individueel of groepsgewijs informeren over bijvoorbeeld profielkeuzes, studie- en beroepsmogelijkheden of onderwijssoorten. Veel scholen maken gebruik van LOB-methodes zoals Decaan.net, Talentmap of Codenaam Future. Het uitgangspunt van deze begeleidingsmethodes is enerzijds jongeren te

laten de oriënteren op richtingen of studies door informatieverstrekking en anderzijds afstemming tussen te bevorderen tussen de kiezende jongere en de toekomstige studie of het beroep. In de literatuur wordt deze keuzebegeleiding de matchingsbenadering genoemd (Germeijs en Verschueren, 2011). Het doel is toe te werken naar een uiteindelijke profiel- of studiekeuze, waarbij de juiste (eenmalige) keuze voorop staat.

Studies naar ervaringen met dergelijke LOB-methodes wijzen uit dat het werken met dergelijke digitale methodes niet als zinvol wordt ervaren, althans niet door de leerlingen zelf. Ze zien de methode als een verplichte opdracht, vinden de tests te lang, het programma saai en de uitkomsten uit de test kloppen niet. Daarentegen wordt het opdoen van ervaringsgerichte activiteiten wel als zinvol ervaren (CPS Onderwijsontwikkeling en Advies, uitgave expeditie LOB, 2011; Wilderink, 2015, Houben, 2017). Intensieve oriëntaties op de vervolgstudie - zoals summerschools of meerdaags proefstuderen - kunnen bijdragen aan een weloverwogen studiekeuze en verdere doorstroom bevorderen (Slijper, 2017).

ONTWIKKELINGSPSYCHOLOGISCHE BENADERING

Vanuit de ontwikkelingspsychologische benadering worden – in tegenstelling tot de matchingsbenadering - studie- of loopbaankeuzes gezien als een deelbeslissing in de continue ontwikkeling van een persoon: kiezen is een levenslang proces. Vanuit dit perspectief is keuzebegeleiding gericht op het verhogen van de keuzevaardigheid en de loopbaancompetenties door middel van exploratie, bijvoorbeeld met behulp van educatieve projecten. Op grond van de literatuur naar loopbaancoaching en keuzeprocessen die deze continue ontwikkeling als uitgangspunt hebben (Germeijs & Verschueren, 2007; Kunnen, 2013;), is een aantal belangrijke stappen te onderscheiden in het keuzeproces van jongeren.

1. Bewustwording keuzeproces: Help ik moet kiezen!
2. Bewustwording van het 'zelfconcept': Wie ben ik, wat kan ik, wat wil ik?
3. Exploratie in de breedte [verkennen van studierichtingen en beroepen]: Welke studierichtingen en welke beroepen zijn er?
4. Exploratie in de diepte [grondig onderzoek doen naar studierichtingen en beroepen]: Welke opties interesseren mij?
5. Maken van de keuze: Wat ga ik kiezen?
6. Binding aan de keuze: Ben ik zeker van mijn keuze?

Dit keuzeproces is een iteratief proces. Soms moet een stapje terug worden gedaan of moeten keuzes heroverwogen worden. Het keuzeproces begint niet logischerwijze altijd bij stap 1. Iemand kan een keuze maken zonder hiervoor geëxploreerd te hebben.

3. LOB 2.0 : DIEPTE-EXPLORATIE VAN STUDIES EN BEROEPEN

Waar veel bestaande methodes de nadruk leggen op de vraag : *'Wie ben ik, wat kan ik, wat wil ik?'* (stap 2), blijft in het keuzeproces met name de diepte-exploratie (stap 4) achterwege. Daardoor treedt diepte-exploratie pas in werking als leerlingen erachter komen het verkeerde profiel te hebben gekozen of als studenten na enkele maanden met een studie bezig te zijn, beseffen dat de studie toch niet is wat ze verwachtten. Op grond van Slijper (2017) en Luken (2017) is gebleken dat zowel voor het maken van keuzes voor de korte termijn – het kiezen van een profiel en de latere studie- als ook voor de ontwikkeling op de langere termijn -latere beroepen of sectoren - zelfkennis nodig is èn een realistisch beeld van de toekomstige arbeidsmarkt. Jongeren vinden dit heel lastig. Zij hebben geen helder zelfbeeld van wat zij kunnen of willen en evenmin van wat (veranderende of nieuwe) beroepen inhouden. Toekomstperspectieven veranderen telkens of zijn afwezig, terwijl de vraag 'wat ze later kunnen worden' hen wel degelijk bezighoudt.

Uit de studies van Houben (2018) en Wilderink (2015) blijkt dat wanneer ervaringsgerichte interventies worden ingezet, jongeren het nut ervan inzien en ook de motivatie hiervoor kunnen opbrengen. Dit vraagt om meer dan het volgen van een proefstudeerdag of het lezen van een website, maar om de inzet van educatieve projecten of activiteiten die jongeren aanmoedigen tot diepte-exploratie van een profiel of studiekeuze die

aansluit bij hun voorkeuren en competenties. Anderzijds kunnen we er niet meer omheen de beroepswerkelijkheid in de keuzebegeleiding te betrekken door de veranderende arbeidsmarkt onder de aandacht van de leerlingen te brengen. Dit kan door informatie te verzamelen of gesprekken te voeren, maar vooral door ervaringen op te doen.

INBEDDING VAN DIEPTE-EXPLORATIE IN LOB-ACTIVITEITEN

Dit LOB-Kompas richt zich minder op de hierboven benoemde eerste stappen uit het keuzeproces (stap 1- 2). Deze komen al voldoende aan bod via de reguliere methodes. In dit toekomstbestendige LOB-kompas komen voornamelijk stap 3 en 4 aan bod. Het uitgangspunt van dit toekomstbestendige LOB-kompas zijn ervaringsgerichte activiteiten die kunnen helpen een leerling inzicht te geven in wat hem of haar drijft. Je kunt pas iets kiezen van een menukaart als je weet hoe de gerechten smaken, en gerechten die niet op de menukaart van een jongere voorkomen, zullen ook niet gekozen worden. De exploratieopdrachten hebben een duidelijke focus op de beroepsbeelden: Welke nieuwe beroepen zijn er, wat is het beeld dat leerlingen hebben van traditionele beroepen en wat moet je ervoor kennen en kunnen? De opdrachten moedigen aan te exploreren in de breedte, d.w.z. kennismaken met sectoren of beroepen waarvan leerlingen nog geen beeld hebben en tot exploreren in de diepte naar beroepen of sectoren waarvan het beeld nog onvolledig of mogelijk niet realistisch is. Juist door hiermee aan de slag te gaan kan dit jongeren helpen inzicht te krijgen in het : *wie ben ik, wat wil ik en wat kan ik?* Dit LOB-Kompas voor de 21e eeuw beoogt zo jongeren verder op weg te helpen met het maken van een meer gefundeerde profiel- of studiekeuze, gebaseerd op ervaringen en realistische beroepsbeelden.

ROL VAN OUDERS

In het Nationale Studiekeuze Onderzoek (2015) geeft ruim de helft van de scholieren aan dat ouders de belangrijkste adviseurs zijn in hun studiekeuzeproces. In theorieën over loopbaanleren worden belangrijke anderen, zoals ouders, beschouwd als een hoofdfactor voor een progressieve ontwikkeling van identiteit, met weerslag op welbevinden of (studie)resultaat (Kunnen, 2013; Skovorov en Vondracek, 2011; Slijper, 2017). Ouders kunnen dus een belangrijke rol spelen door jongeren te begeleiden in hun studie- of beroepskeuze en hun ambities te ondersteunen. Echter, in hoeverre ouders kloppen de beroepsbeelden die ouders hebben van traditionele beroepen en zijn ze bekend met nieuwe beroepen? Dit onderstreept het belang om ouders, die vaak nog verouderde beelden van beroepen hebben, vanuit LOB meer actief te betrekken in het keuzeproces. Een voorbeeld van deze ouderbetrokkenheid bij LOB is te vinden in stap vier van het lesprogramma.



4. HET LESPROGRAMMA IN VIER STAPPEN

DOELGROEP EN OPZET

Dit *LOB-kompas voor de 21 eeuw* is bestemd voor leerlingen in de (voor)laatste klassen van het HAVO en het VWO. Het LOB-onderwijsproduct bestaat uit vier stappen. Deels kunnen deze in de klas worden uitgevoerd tijdens de (mentor)lessen, deels buiten de (mentor)lessen om. De LOB-activiteiten eindigen met een presentatie, waarbij ook ouders aanwezig zijn.

STAP 1. IN DE LES: INTRODUCTIE

Deze les biedt de leerlingen een introductie van een aantal bekende beroepen en nieuwe beroepen. Deze beroepen worden geïntroduceerd aan de hand van beeldende narratief, in de vorm van een korte animatie of filmpje (hierna: animatie). De animatie laat de vaak verouderde beelden zien van traditionele, meer bekende beroepen, gebaseerd op eerder onderzoek wat we hebben gedaan. Zo wordt een wijkverpleegkundige veel meer een zorg regisseur en een accountant meer een IT specialist (Biemans en Sjoer cs. 2017, Biemans en Sjoer 2019). De animatie start als je een foto maakt van de QR-code Ook zie je een nieuw beroep in de animatie, namelijk de Social Media Architect.



De boodschap in deze les is:

1. Het beroepsbeeld van een traditioneel beroep zoals verpleegkundige klopt vaak niet meer en er zijn nieuwe beroepen, mogelijkheden en richtingen om voor te kiezen.
2. Je talenten in je zoektocht bij 'Wie ben ik? Wat kan ik? Wat wil ik?' (Bewustwording van de 'ik', stap 2 in het keuzeproses van jongeren) kun je in verschillende beroepen kwijt. Het gaat erom dat je jezelf toekomstbestendige vaardigheden eigen maakt, niet dat je dat ene beroep moet vinden dat 'dat bij je past' en dat je je hele leven moet gaan uitoefenen. Beroepen veranderen en vragen andere kwaliteiten: je blijft een leven lang leren.
3. Op een opleiding ontwikkel je bepaalde vaardigheden, een mindset, kennis en dergelijke die gevraagd worden in *verschillende* functies en beroepen. De animatie geeft hiervoor de eerste voorzet. De animatie dient ook ter inspiratie voor de opdracht in stap 2.

STAP 2. IN DE LES: AAN DE SLAG

Leerlingen maken in groepjes van 3 à 4 personen een moodboard van een traditioneel en een nieuw beroep. Het doel van deze opdracht is driedig:

1. Bewustwording van de beelden die ze hebben bij bepaalde beroepen;
2. Het zetten van vraagtekens bij deze beelden door kritische beschouwing;
3. Het achterhalen (via internet) hoe het beroep aan het veranderen is.

Het moodboard wordt digitaal gemaakt (op papier is eventueel ook mogelijk). Toegang tot het internet is nodig. In een groepje van 4 kiezen 2 leerlingen een meer traditioneel beroep en 2 leerlingen een nieuw beroep. Ze overleggen eerst kort met z'n vieren over wat ze denken dat een beroepsuitoefenaar de hele dag doet, waar hij/zij goed in moet zijn en wat hij/zij er leuk aan kan vinden en waar hij/zij trots op is. Daarna proberen ze via

internet te achterhalen hoe het beroep aan het veranderen is. Ze houden kort een pitch over hun moodboard. Het werkblad dat hierbij hoort, is te vinden in Bijlage 1.

Ter inspiratie een overzicht van zowel traditionele als nieuwe beroepen. Echter, de leerlingen kunnen ook zelf een beroep inbrengen. Leerlingen worden gevraagd om een beroep te selecteren waar ze zelf aan denken of een beroep die relevant voor ze is, bijvoorbeeld omdat ze het zelf overwegen:

Traditionele beroepen	Nieuwe beroepen
<ul style="list-style-type: none"> • Verpleegkundige • Technicus • Pilot • Politieagent • Basisschool leerkracht • Advocaat • Accountant • Huisarts • Bouwkundige • Architect • Laborant • Programmeur • Chirurg • Directeur van een basisschool • Docent Natuurkunde • Docent Nederlands • Psycholoog • Fysiotherapeut • Tandarts • Dierenarts • ... 	<ul style="list-style-type: none"> • Ethical hacker • Digital Detox Therapist • Mens-robot-interactiespecialist • Urban farmer • Smart-home expert • Privacy consultant • Zorg-navigator • 3-D engineer • Virtual assistant • Neuro-marketeer • Social Media Architect • Virtual reality ontwerper • App ontwikkelaar • Health monitoring • Motion designer • Crowdfunding specialist • BIM ontwikkelaar • ...

STAP 3 – OP PAD

Leerlingen leggen contact met het werkveld. Ze maken per groepje van 3 à 4 leerlingen twee filmpjes, animatie en/of vlog voor hun medeleerlingen en voor de ouders. Ze houden daarvoor een interview. Het interview doen zij face-to-face, maar kan eventueel via Skype / Facetime, zie voor een mogelijk interviewschema in Bijlage 3. Op basis van het interview bedenken zij de boodschap die ze willen uitdragen in hun product. Die heeft te maken met veranderende beroepsbeelden, nieuwe beroepen en het keuzeprocess van scholieren.

De filmpjes en/of animaties worden gemaakt voor twee beroepen (bij voorkeur een traditioneel beroep en een nieuw beroep) waarin duidelijk naar voren komt:

1. Wat denk je dat een (vul beroep in) doet? Hoe zou zijn of haar werkdag eruit zien?
2. Wat denk je dat je ervoor moet kennen / kunnen?
3. Wat zou er leuk aan dit beroep zijn? Waar zou de trots op zijn?

De leerlingen maken de eindproducten met hun mobiele telefoon.

STAP 4 – TERUG IN SCHOOL

Leerlingen presenteren hun eindproduct op een avond waarop ook ouders worden uitgenodigd. Hiervoor hoeft geen aparte avond te worden georganiseerd. Er kan gekozen worden om aan te sluiten bij de informatieavond voor 4 havo en 5 vwo aan het begin van het schooljaar. Idealiter doe de leerlingen de opdrachten in 4 havo en 5 vwo, zodat zij de presentatie aan het begin van hun volgende schooljaar kunnen geven.

LITERATUURLIJST

- Biemans, P., Sjoer, E., Brouwer, R, en Potting, K. (2017). *Werk verandert. 21st century skills in de praktijk*.
- Biemans, P. en Sjoer, E. (2019) *Beroepen in transitie: drie beroepen in beeld. Kapitein, Wijkverpleegkundige en Operations Manager in de ICT*, Uitgave van de Topsectoren, hbo-kennisbank.
- Germeijs, V. & Verschueren, K. (2007). De keuze van een studie in het hoger onderwijs: het beslissingsproces, risicofactoren, en de samenhang met de uitvoering van de keuze. *Caleidoscoop*, 19(2).
- Houben, J. (2018). *Hoe maken scholieren hun studiekeuze? De behoefte aan loopbaanbegeleiding*, HBO-Kennisbank.
- Kunnen, E.S. (2013). The Effects of Career Choice Guidance on Identity Development. Hindawi Publishing Corporation Education Research International Volume 2013, Article ID 901718.
- Luken, T. (2017). Zelf en loopbaan. Luken, T. (2017). *Zelf en loopbaan: Zelfconcept en identiteit als tweesijdend zwaard*. LoopbaanVisie, 8(4), 67-72.
- Nationale Studiekeuze Onderzoek 2015, <http://markteffect.nl/onze-kennis/nsko-2015>, geraadpleegd 2019.
- Skorikov, V.B. & Vondracek, F.W. (2011). Occupational Identity, pp. 693-714. In Handbook of Identity Theory and Research, Volume 2. New York: Springer.
- Sjoer, E., Slijper, J., Biemans, P., & Jacobs, F. (2019). *Cross overs in technology-related jobs: 21st century skills of a social media architect*. Proceedings of the European Society for Engineering Education Conference (SEFI, 47th edition).
- Slijper, J. (2017). *En wat kan ik dan later worden?* Groningen: Dept. of Psychology. Doctoral Dissertation. [https://www.rug.nl/research/portal/publications/en-wat-kan-ik-dan-later-worden\(83ce535e-c489-4b0f-88e3-fa4de6592791\)/export.html](https://www.rug.nl/research/portal/publications/en-wat-kan-ik-dan-later-worden(83ce535e-c489-4b0f-88e3-fa4de6592791)/export.html)
- Van Beelen-Slijper, J., Biemans, P. en Sjoer, E. (2019, jaargang 29). Toekomstbestendige LOB: opleiden voor een loopbaan. *Van twaalf tot achttien, Vakblad voor Voortgezet Onderwijs*.
- Warps, J. (2012). Adviezen voor studiekeuzers op basis van de Startmonitor. Conclusies en aanbevelingen op basis van jaarlijks onderzoek naar studiekeuze en studiesucces. Nijmegen: ResearchNed
- Wilderink, M. (2015). *Interventies in het LOB-proces*. HBO-Kennisbank.
- World Economic Forum. (2018), the Future of jobs report.

BELANGRIJKSTE CONCLUSIES ONDERZOEK VERANDERING VAN WERK (BIEMANS. E.A.)

Het klassieke beroepsbeeld klopt niet door verandering van taken en toevoeging van nieuwe taken!

1. Taken veranderen binnen functies en worden complexer, door:
 - a) Meer appel op een regiefunctie,
 - b) andere verhouding met de cliënt/opdrachtgever/klant
 - c) Nieuwe keten/samenwerkingsverbanden en meer cross overs
2. Toenemende protocollisering en regelgeving kleurt functies en vergroot administratieve druk.
3. Technologie heeft impact op aard van werk (ook taken weg) en samenwerken met machines voegt taken toe.
4. (Informatie) Technologie heeft impact op communicatie binnen functies (in veel vormen, via veel media en 24/7).

BEROEPEN IN TRANSITIE!

We hebben het gehad over traditionele en nieuwe beroepen. Je gaat hier in een groepje van 3 of 4 verder mee aan de slag. Jullie gaan een moodboard maken en een pitch geven over de onderzochte beroepen. Zo komen we nog meer te weten over veranderende en nieuwe beroepen. Aan de slag:

1. Kies 1 meer traditioneel beroep en 1 nieuw beroep. Kies een beroep dat je interessant vindt, misschien omdat je het zelf wel zou willen worden. Als je echt niet kan kiezen, kan je ook kijken naar het werkblad. Daar staan verschillende traditionele en nieuwe beroepen weergegeven. Zorg ervoor dat je niet hetzelfde beroep kiest als de andere groepjes in de klas.
2. Wat weet je over de beroepen die gekozen zijn? Bespreek voor het traditionele en het nieuwe beroep de volgende vragen (zie het aparte werkblad dat je hiervoor hebt gekregen):
 - a. Wat denk je dat een (vul beroep in) doet? Hoe zou zijn of haar werkdag eruit zien?
 - b. Wat denk je dat je ervoor moet kennen / kunnen?
 - c. Wat zou er leuk aan dit beroep zijn? Waar zou de trots op zijn?
3. Ga nu in tweetallen op internet op zoek naar informatie over de door jullie gekozen beroepen. Je vraagt je af of het beeld dat je op voorhand had, klopt. Je gaat de informatie die je ophaalt, verwerken tot een moodboard. Dit moodboard helpt je straks bij de pitch die jullie als groepjes gaan geven. Het gaat om één PowerPoint slide. Ga voor het traditionele beroep na hoe het beroep is veranderd en voor het nieuwe beroep wat het precies inhoudt. Denk hierbij aan de volgende vragen:
 - a. Welke werkzaamheden voert de (vul beroep in) uit?
 - b. Hoe ziet de dag van de eruit?
 - c. Wat moet de weten (kennis)?
 - d. Waar moet de goed in zijn (vaardigheden/talenten)?
 - e. Welke opleiding moet de gedaan hebben?
 - f. In welke domeinen kan dit beroep worden uitgevoerd?
Een domein zijn de kennis en activiteiten die bij een bepaald vak horen. Een voorbeeld van een domein is de zorg, de bouw, het onderwijs, et cetera. Vaak kunnen beroepen in verschillende domeinen worden uitgevoerd. Zo kan iemand die is afgestudeerd als communicatie-expert zijn of haar beroep uitoefenen bij het Rode Kruis door het ontwerpen van een campagne ter promotie van reanimeercursussen. Echter, dezelfde communicatie-expert kan op een hogeschool werken als docent communicatie. Bij het eerste voorbeeld is het domein 'de zorg'. Bij het tweede voorbeeld is het domein 'het onderwijs'.
 - g. Waar is de trots op?

Tip: informatie over beroepen vind je vaak in *vacatures*. Je kunt om te beginnen opzoeken of er vacatures zijn die je meer kunnen vertellen over de werkzaamheden die bij het beroep horen.
4. Bereid je pitch voor met behulp van je moodboard. De pitch duurt tussen de 1 en 3 minuten. Een pitch is dus een korte presentatie, waarbij je de moodboard gebruikt. Het is dus belangrijk dat je van tevoren goed bedenkt wat je wilt overbrengen aan de anderen, je hebt niet veel tijd! Een pitch wordt meestal door 1 persoon gedaan, omdat het zo kort is. Je mag de pitch ook samen doen. Spreek dan goed af wie wat zegt. Oefen je pitch een paar keer voordat je het voor de klas doet. Succes!

BIJLAGE 2: WERKBLAD VOOR LEERLINGEN INTRODUCTIE & MOODBOARD (STAP 2)

Kies twee beroepen, één traditioneel beroep en één nieuw beroep. Ter inspiratie is onderstaande tabel toegevoegd, maar je mag ook zelf een beroep kiezen!

Traditionele beroepen	Nieuwe beroepen
<ul style="list-style-type: none"> • Verpleegkundige • Technicus • Pilot • Politieagent • Basisschool leerkracht • Advocaat • Accountant • Huisarts • Bouwkundige • Architect • Laborant • Programmeur • Chirurg • Directeur van een basisschool • Docent Natuurkunde • Docent Nederlands • Psycholoog • Fysiotherapeut • Tandarts • Dierenarts • ... 	<ul style="list-style-type: none"> • Ethical hacker • Digital Detox Therapist • Mens-robot-interactiespecialist • Urban farmer • Smart-home expert • Privacy consultant • Zorg-navigator • 3-D engineer • Virtual assistant • Neuro-marketeer • Social Media Architect • Virtual reality ontwerper • App ontwikkelaar • Health monitoring • Motion designer • Crowdfunding specialist • BIM ontwikkelaar • ...

Beantwoord onderstaande vragen voor het **traditionele** beroep
(vul beroep in).

a. Wat denk je dat een (vul beroep in) doet? Hoe zou zijn of haar werkdag eruit zien?
b. Wat denk je dat je ervoor moet kennen/ kunnen?

c. Wat zou er leuk aan dit beroep zijn? Waar zou de trots op zijn?

Beantwoord onderstaande vragen voor het **nieuwe** beroep
(*vul beroep in*).

a. Wat denk je dat een (Vul beroep in) doet? Hoe zou zijn of haar werkdag eruitzien?
b. Wat denk je dat je ervoor moet kennen/ kunnen?

c. Wat zou er leuk aan dit beroep zijn? Waar zou de trots op zijn?

BIJLAGE 3: WERKINSTRUCTIE VOOR LEERLINGEN INTERVIEW & PRODUCT (STAP 3)

In gesprek met iemand die het beroep uitoefent!

Jullie gaan in het groepje van 4 contact leggen met het werkveld, door in gesprek te gaan met iemand met een meer traditioneel beroep en iemand met een nieuw beroep. Op basis van dit interview maken jullie een product dat jullie voor jullie medeleerlingen en voor ouders presenteren.

Je gaat een *persona* maken die je gaat helpen het beroep straks verder beeldend te beschrijven. Wat moet je uit de **interviews** gaan halen? Dingen die je vooral in beeld moet krijgen zijn:

1. Wat denk je dat een (vul beroep in) doet? Hoe zou zijn of haar werkdag eruit zien
2. Wat denk je dat je ervoor moet kennen / kunnen?
3. Wat zou er leuk aan dit beroep zijn? Waar zou de trots op zijn?

De onderstaande vragen gaan je helpen straks een goed beeld te krijgen van het beroep.

<p>Persoonlijkheidsprofiel Stel vragen over...</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hobby's en achtergrond, leeftijd, gezin - Eigenschappen, kwaliteiten en interesses 	
<p>Functiebeschrijving: Wat is de essentie van beroep? Stel vragen over...</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dagindeling: Hoe ziet een werkdag er uit? - Wat doe je op een dag? - Wat levert dat dan op? - Welke verantwoordelijkheden en bevoegdheden heeft u? Wat moet en mag u? - Welke veranderingen treden er bij dit beroep op? 	
<p>Competentieprofiel: Wat moet je kennen en kunnen? Stel vragen over...</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kennis (Wat moet u weten, van welke zaken moet u iets weten?) - Vaardigheden (Wat moet u kunnen?; communiceren, ICT, samenwerken, problemen oplossen, et cetera) - Wat is het belangrijkste om te kunnen? - Wat moet je houding en gedrag zijn? 	
<p>Waarden: Wat maakt dit werk nou zo mooi en waardenvol? Stel vragen over...</p> <ul style="list-style-type: none"> - Waarom vindt u het een interessant/fijn/leuk beroep? - Wat vinden de mensen in uw omgeving van uw beroep? - Wat vertelt u op een feestje over uw werk? - Waarop bent u trots in uw werk? - Waar ligt uw passie? Voor dit beroep? 	

<p>Onderwijs en opleiding: Welke opleiding heeft de persoon gehad? Stel vragen over...</p> <ul style="list-style-type: none"> - Naam opleiding, Waarom past deze opleiding goed bij wat u nu doet? 	
<p>Loopbaan Stel vragen over...</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hoe ziet de loopbaan van de persoon er uit? Hoe ben je hier terecht gekomen? (opleidingen, vorige functies/beroepen) 	

Op basis van het interview bedenken jullie de boodschap die jullie willen uitdragen in de twee filmpjes en/of animaties. Met andere woorden, wat heb je geleerd van de interviews met mensen die een bepaald beroep uitoefenen? Wat voor beeld had je van een beroep dat je al kende en klopte dat? Wat heb je geleerd over een nieuw beroep? Hoe hebben die inzichten invloed op je eigen keuzeprocess als het gaat om de opleiding waar je aan gaat beginnen na de middelbare school? Kortom, de boodschap heeft te maken met veranderende traditionele beroepen, nieuwe beroepen en het proces van het kiezen van de opleiding die je straks gaat doen.

De filmpjes en/of animaties kunnen worden gemaakt met behulp van je mobiele telefoon. Jullie presenteren de eindproducten als groepje op [invullen] aan jullie medeleerlingen en ouders. Er is een generale repetitie, tijdens de tweede les. De conceptversie van het eindproduct wordt dan in de klas aan elkaar gepresenteerd en jullie geven elkaar feedback.

De **planning** van deze opdracht is als volgt:

Stap 1: Introductie op het onderwerp, samenstelling van groepjes en kiezen van onderwerpen (les 1, *datum toevoegen*);

Stap 2: Interviews voorbereiden en houden;

Stap 3: Verwerking van de verkregen informatie;

Stap 4: Uitwerken van de eindproducten (filmpjes/animaties)

Stap 5: Het delen van de verkregen informatie door het presenteren van de (concept) eindproducten (les 2, *datum toevoegen*);

Stap 6: Inleveren van de eindproducten (*datum toevoegen*)

Stap 7: Eindpresentatie aan ouders en medeleerlingen (*wellicht wordt ervoor gekozen om een beperkt aantal filmpjes te selecteren*) (*datum toevoegen*).

BIJLAGE 4: HANDEREIKING DOCENTEN

<p>Voor wie?</p>	<p>Leerlingen uit 4 havo en 5 vwo.</p> <p>In de try-out zijn er verschillen gevonden tussen havo- en vwo-leerlingen. Vwo-leerlingen zijn een jaar ouder en erg gericht op studeren en vervolgstudies. Ze denken minder in en aan beroepen en stellen vraagtekens bij nieuwe beroepen (die niet beschermd zijn) en 'waar je soms een cursus voor kunt volgen, om dit te worden, in plaats van een universitaire studie'. Op grond hiervan zijn de lifestyle coach, drone piloot en de vlogger uit de lijst van nieuwe beroepen gehaald. De havo-instroom is meer divers (bijv. leerlingen die zijn ingestroomd vanuit de mavo en leerlingen die vanaf het vwo naar de havo zijn afgestroomd). Havisten stonden meer open voor het denken over en in beroepen en ook nieuwe beroepen.</p> <p>NB: deze inzichten zijn opgedaan n.a.v. een try-out van een eerdere versie van dit lessenpakket in een 4 havo en 5 vwo-klas.</p>	
<p>Benodigde tijd/lessen?</p>	<p><i>Stap 1 en 2 (instructie voor stap 3)</i></p>	<p>Les 1</p> <p>Introductie op het onderwerp, samenstelling van groepjes, het maken van de moodboard (stap 1 en 2) en instructie en kiezen van beroepen voor de grote opdracht (stap 3).</p> <p><i>Twee (mentor)lessen à 50 minuten.</i></p>
	<p><i>Stap 3.1 (buiten school)</i></p>	<p>Leerlingen gaan op pad, halen informatie op over een traditioneel en een nieuw beroep.</p>
	<p><i>Stap 3.2 (buiten school)</i></p>	<p>Uitwerken van de eindproducten (filmpje/animatie).</p>
	<p><i>Stap 3.3</i></p>	<p>Les 2</p> <p>Verwerking en met elkaar delen van de verkregen informatie middels het presenteren van de filmpjes/animations.</p> <p><i>Eén (mentor)les à 50 minuten.</i></p>
	<p><i>Stap 4</i></p>	<p>Eindpresentatie aan ouders en medeleerlingen (van eventuele selectie) van de filmpjes (tijdens de informatieavond aan het begin van het jaar).</p>
<p>Lesdoelen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen maken concreet kennis met veranderende en nieuwe beroepen, mogelijkheden en richtingen om voor te kiezen; - De leerlingen begrijpen dat je met een bepaalde opleiding bepaalde kennis, vaardigheden en houdingen vergaart waardoor je inzetbaar bent in verschillende beroepen. - De leerlingen begrijpen dat je je talenten in verschillende beroepen kwijt kan en dat het erom gaat dat je jezelf toekomstbestendige vaardigheden eigen maakt, je je leven lang leert en daarmee ook binnen en tussen beroepen kan wisselen. - De leerlingen starten/gaan verder met hun keuzeproces en passen de opgedane inzichten toe ('Wat betekent dit voor mijn eigen keuzeproces?'). <p>NB. Deze lessenserie en bijbehorende opdrachten voorzien niet in het exploreren van mogelijke vervolgopleidingen. Het gaat hier om bewustwording dat bestaande beroepen zijn veranderd en aan verandering onderhevig blijven en dat er nieuwe beroepen bij zijn gekomen. Ook gaat het om de bewustwording dat een opleiding opleidt voor kennis, vaardigheden en houdingen en niet voor één specifiek beroep en dat het niet vanzelfsprekend is dat je voor de rest van je leven één beroep kiest, maar dat het vooral belangrijk is dat je je leven lang blijft ontwikkelen.</p>	

Begeleiding	De begeleider kan de leerprocessen begeleiden door langs de groepjes te lopen en in gesprek te gaan waar nodig. In de begeleiding is het belangrijk om de leerlingen (bovenstaande) inzichten zelf te laten ontdekken door kritische vragen te blijven stellen en veel concrete voorbeelden te geven (van werkzaamheden) van veranderende traditionele beroepen en nieuwe beroepen. Blijf hen positief stimuleren.
Assessment	Zelf te bepalen.
STAP 1 EN 2	
Materiaal tijdens les 1	<ul style="list-style-type: none"> - 1 computer per 2 leerlingen (indien mogelijk, is het handig om deze les in een computerlokaal te plannen). - Microsoft PowerPoint beschikbaar per 2 leerlingen. - Animatie ter introductie. - Werkinstructie voor leerlingen Introductie & Moodboard (stap 2) (x aantal leerlingen). Zie Bijlage 1. - Werkblad voor leerlingen Introductie & Moodboard (stap 2) (x aantal groepjes van 3 à 4). Zie Bijlage 2. - Werkinstructie voor leerlingen Interview & Product (stap 3) (x aantal leerlingen). Zie Bijlage 3.
Opzet van en instructie tijdens les 1	<p><i>Opstart (5 minuten).</i> Bespreek de opzet en het doel van de les.</p> <p><i>Introductie met het thema beroepen in transitie (15 minuten):</i> Laat de animatie zien. Bespreek de animatie.</p> <p>Uit de bespreking moet naar voren komen dat 'het niet is wat het lijkt':</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kijk eens naar bekende beroepen op een nieuwe plek, in een nieuwe rol uitgeoefend; - Kijk ook eens naar nieuwe beroepen. <p>Dus: Exploreer! Verken!</p> <p><i>Aan de slag: moodboard (35 minuten):</i> Deel de werkinstructie en werkopdracht introductie & moodboard uit (Bijlage 1 en 2).</p> <p>Leerlingen worden verdeeld in groepen van 4, waarbij 2 leerlingen kiezen voor een meer traditioneel beroep en 2 leerlingen voor een nieuw beroep. Maak zelf de groepen. Zorg ervoor dat de groepjes verschillende beroepen kiezen, zodat leerlingen met zoveel mogelijk beroepen in transitie kennismaken (zie voor inspiratie voor meer traditionele en nieuwe beroepen pagina 3). Vraag leerlingen een beroep te selecteren waar ze aan denken in termen van hun eigen loopbaan of wat relevant voor ze is.</p> <p>Allereerst worden de leerlingen gevraagd na te denken over het beroepsbeeld dat ze nu van de beroepen hebben (voorkennis activeren).</p> <p>Het doel van deze opdracht is drieledig:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bewustwording van de beelden die ze hebben bij bepaalde beroepen; 2. Het zetten van vraagtekens bij deze beelden door kritische beschouwing; 3. Het achterhalen (via internet) hoe het beroep aan het veranderen is. <p><i>Pauze (10 minuten).</i> Tijdens de pauze moet ieder groepje zijn of haar PowerPoint slide (moodboard) klaarzetten.</p>

	<p><i>Pitches en bespreking (25 minuten).</i></p> <p>De pitches maken kennisuitwisseling mogelijk. Het is belangrijk om hier gezamenlijk op te reflecteren: wat hebben we met elkaar ontdekt. Optioneel: laat iemand op een flipover meeschrijven, zodat alle inzichten expliciet worden gemaakt.</p> <p>Vraag telkens wat het beroepsbeeld was voordat de leerling/het groepje meer informatie ging opzoeken en hoe dat verschilt van de realiteit. Zijn er conclusies te trekken als we meerdere van dit soort beroepsbeelden delen?</p> <p>Mogelijke vragen om te stellen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat dacht je eerst over dit beroep? - Wat heb je ontdekt? - Hoe verschilt dit? - Wat zou je voor dit beroep moeten kennen en kunnen? - Wat betekent dit voor je eigen keuzeprocess? <p><i>Instructie voor leerlingen m.b.t. stap 3 (10 minuten):</i> Zie hieronder.</p> <p><i>Afsluiting (5 minuten):</i> Check of de lesdoelen behaald zijn. Zorg ervoor dat de volgende punten inzichtelijk zijn voor iedere leerling:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Je kunt talenten kwijt in verschillende beroepen. Het gaat erom dat je jezelf toekomstbestendige vaardigheden eigen maakt, je je leven lang leert en daarmee ook binnen en tussen beroepen kan wisselen. 2. Met een bepaalde opleiding vergaar je bepaalde kennis, vaardigheden en houdingen, waardoor je inzetbaar bent in verschillende beroepen. <p>NB: Onze projectpartner, werkzaam bij het Technasium, gaf aan dat deze lessen de leerlingen 'hoop' en 'hulp' moeten geven. Sommige leerlingen weten echt niet welke opleiding ze moeten gaan kiezen. Ze blokkeren volledig, omdat ze niet weten waar te beginnen. Ze maken het ook te zwaar: 'ik moet nu kiezen en dan zeker weten dat ik een goede keuze maak, omdat ik daar de rest van mijn leven aan vast zit'. Dat klopt niet met de veranderende beroepen en met het feit dat het veel meer gaat om toekomstbestendige vaardigheden, dan het kiezen voor een beroep. Bovendien zijn er weinig mensen die een werkzaam leven lang hetzelfde blijven doen. "Our main message to every (pre)professional is to know yourself, and to explore and choose for the context or domain you want to make a contribution to, and in which role, instead of relying to job titles and job descriptions." (Sjoer, Slijper, Biemans en Jacobs, 2019, p.10). Kortom, het is belangrijk om deze onderliggende boodschap ook expliciet te maken.</p>
STAP 3	
Doel van de opdracht (stap 3)	<p>Voor de leerlingen: de veranderende beroepswerkelijkheid deel uit te laten maken van de keuzebegeleiding door het beroep beeldend verwoorden met behulp van een filmpje/animatie. Op deze manier kunnen abstracte beelden die jongeren hebben van beroepen meer gaan leven.</p> <p>Ook is het goed om de presentatie van de producten te geven in het bijzijn van de ouders, zodat zij ook meekrijgen dat beroepen in transitie zijn. Ouders zijn namelijk belangrijke <i>influencers</i> tijdens het keuzeprocess voor de vervolgopleiding van de scholier. Ook het zien van elkaars beelden kan inspireren en aanzetten tot een (loopbaan)dialog. Zo kan het presenteren van een eindproduct onderdeel zijn van een informatie avond voor (examen)leerlingen en hun ouders, bijvoorbeeld aan het begin van het eindexamenjaar, als de producten klaar zijn.</p>
Instructie voor de opdracht (stap 3, tijdens les 1)	<p>Bespreek het doel van de opdracht.</p> <p><i>Instructie voor leerlingen m.b.t. de interviewvragen:</i></p>

	<p>Gebruik de beelden uit het moodboard (stap 2), deze dienen ter inspiratie en moeten helpen te achterhalen of die beelden kloppen.</p> <p>Uit de interviews moeten antwoorden op de volgende vragen naar voren komen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wat doet een (Vul beroep in) precies? Hoe ziet een werkdag eruit? 2. Wat moet je ervoor kennen/ kunnen? (opleiding, vaardigheden) 3. Wat is er leuk aan dat beroep? Waar ben je trots op? <p>Het is belangrijk de leerlingen met de vragenlijst op pad te laten gaan, zodat er enige sturing plaatsvindt in het gesprek.</p> <p>De leerlingen gaan echt op pad. Als het niet anders kan, kan het interview plaatsvinden via Skype.</p> <p>Deel de 'werkinstructie interview' uit (Bijlage 3).</p> <p><i>Instructie voor leerlingen m.b.t. het product:</i></p> <p>Uit het interview komt naar voren welke boodschap je wilt overdragen aan je medeleerlingen en ouders. Deze boodschap breng je over door het te maken van een filmpje of animatie. Je maakt dit met behulp van je mobiele telefoon.</p> <p>Deel met de leerlingen de planning, zodat zij begrijpen dat ze eerst de informatie gaan verzamelen, deze groep dan weer bij elkaar komt om de informatie te delen, alvorens het eindproduct te maken.</p> <p>Het eindproduct wordt gepresenteerd voor de ouders en medeleerlingen. Eventueel moet er een selectie worden gemaakt van de filmpjes/animaties die worden getoond.</p> <p>Tip: integreer dit bijv. in de jaarlijkse avonden die aan het begin van het schooljaar worden georganiseerd voor eindexamenkandidaten en hun ouders.</p>
<p>Materiaal tijdens les 2</p>	<ul style="list-style-type: none"> - De producten van de groepjes (conceptversies); - Beamer/bord.
<p>Opzet van en instructie tijdens les 2</p>	<p><i>Opstart (5 minuten).</i></p> <p>Bespreek de opzet en het doel van de les.</p> <p>Doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Met elkaar meekijken, zodat er eventueel nog geschaafd kan worden aan de conceptversies van de producten. - Kennisdeling; informatie over al die beroepen ophalen (en de link leggen naar je eigen keuzeprocess). <p><i>Showcase producten (40 minuten).</i></p> <p>Leerlingen laten hun producten zien en geven korte presentatie van de door hen opgedane inzichten. Er is ruimte om peerfeedback te geven.</p> <p>Er wordt middels een plenaire bespreking expliciet gemaakt wat de 'overkoepelende' inzichten zijn.</p> <p>De koppeling wordt gemaakt met het eigen keuzeprocess.</p> <p><i>Afsluiting (5 minuten).</i></p> <p>Check of de lesdoelen zijn behaald.</p>

NB. Naar eigen inzicht kunnen de lessen over veranderende traditionele beroepen en over nieuwe beroepen apart gegeven worden.